

การฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหาย The Criminal Prosecution by injured person

โกสินทร์ มีพรบุชา*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญา ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทฤษฎีการลงโทษทางอาญา หลักการดำเนินคดีอาญา ทฤษฎีเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้อง และทฤษฎีเงื่อนไขระงับคดี เพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาระบบการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย ซึ่งเกิดจากการที่ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางโดยปราศจากขอบเขตและเงื่อนไขจำกัด

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทางกฎหมาย โดยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเอกสาร โดยวิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และรูปแบบการฟ้องคดีอาญาจาก แนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์และบทบัญญัติแห่งกฎหมายรวมทั้งความเห็นทางกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ กับประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า การให้อำนาจผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางโดยปราศจากขอบเขตและเงื่อนไขในประเทศไทยได้ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ ดังนั้น จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อปรับปรุงสิทธิการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายให้อยู่ภายใต้ขอบเขตและเงื่อนไขที่จำกัด โดยนำรูปแบบของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาเป็นต้นแบบ ดังนี้ ๑) กำหนดขอบเขตการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายไว้เฉพาะคดีความผิดลหุโทษ หรือความผิดเล็กน้อยที่มีอัตราโทษไม่เกินกว่าความผิดลหุโทษ และคดีความผิดอาญาต่อส่วนตัว ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้เท่านั้น ๒) กำหนดเงื่อนไขการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายโดยการห้ามมิให้นำคดีอาญามาฟ้องต่อศาล จนกว่าจะได้ดำเนินการในขั้นตอนไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความโดยมีพนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นคนกลาง และพนักงานอัยการได้พิจารณาแล้วเห็นควรอนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเรื่องดังกล่าวต่อศาลได้ด้วยตนเอง ภายหลังจากที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ ๓) กำหนดหลักเกณฑ์การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายไว้เฉพาะในคดีที่พนักงานอัยการ มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีผู้กระทำความผิดแล้วเท่านั้น

* นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ สำนักงานที่ดินจังหวัดเพชรบุรี

คำสำคัญ : กระบวนการยุติธรรมทางอาญา การฟ้องคดีอาญา ผู้เสียหาย การฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหาย

Abstract

Research on “the Criminal Prosecution by Injured Person” aims to study the theories and principles of law relating to the criminal proceedings criminal justice theory theory of criminal punishment principles of criminal proceedings theory of authority to sue, and theory at settlement in order to find the solutions of criminal justice in Thailand. However the injured person has the right to proceed criminal charges without limited conditions.

This research is a legal research by qualitative research by comparative analysis of criminal justice, the theories of principles of criminal law and a legal opinion of the France Germany and England

The research found that the injured party has the right in criminal charges widely caused of the practical problems in criminal justice system. This is to amend the Criminal Procedure Code in order to improve the rights of victims on criminal prosecution. The German system may be approached as the followings, By the form of the Federal Republic of Germany, were used as templates. 1) the injured person may submit the cases to the court only minor penalties or petty offenses and compoundable cases. 2) determine the conditions of the injured person by prosecution could not bring criminal cases to the court. as long as he/she has taken steps to mediate a settlement with the prosecutor acting as an intermediary in case of the failure of settlement, the prosecutor has considered relevant ground and allow the injured person bring the case. 3) determining the criteria of criminal charges of injured person in case of the prosecutor has an order of refusal to submit the case to the court.

Keywords : criminal justice, the criminal prosecution, injured person, the criminal prosecution by injured person

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การฟ้องคดีอาญา เป็นการกล่าวหาบุคคล ต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง หรือหลายฐาน หรือกระทำการอันจะก่อเหตุร้าย หรือไม่ปลอดภัยแก่ประชาชน ซึ่งผู้ฟ้องคดีได้ กระทำลงในนามของสังคม เพื่อให้มีการพิจารณา การกระทำความผิด ตัวผู้กระทำความผิด และ กำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดตามที่กฎหมาย บัญญัติไว้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการป้องกันและ ปราบปรามอาชญากรรมให้เกิดความสงบเรียบร้อย ขึ้นภายในสังคม

ประเทศไทยให้อำนาจผู้เสียหายฟ้องคดี อาญาอย่างกว้างขวาง ทั้งในคดีความผิดอาญาต่อ แผ่นดินและความผิดอาญาอันยอมความได้ โดย ปราศจากขอบเขตและเงื่อนไขควบคู่ไปกับอำนาจ ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ ของรัฐ โดยอำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย มีลักษณะเป็นอิสระแยกต่างหากจากอำนาจฟ้องคดี อาญาของพนักงานอัยการโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ การฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการไม่เป็นการ ตัดสิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาสำหรับการกระทำ ในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่ศาลจะมีคำพิพากษา เสร็จเด็ดขาดในการกระทำที่ฟ้องแล้ว ซึ่งมีผลให้ สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา ๓๙ (๔)

ปัญหาในทางปฏิบัติของกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเกิดจากการที่กฎหมายให้ ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง ดังกล่าวนี้อาจมีหลายประการ เช่น ปัญหาในเรื่อง วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดี ปัญหาคดี รกรัง

รกรัง ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ปัญหาความบกพร่องในการดำเนินคดีของผู้เสียหาย ปัญหาวิกฤตศรัทธาของประชาชนในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา เป็นต้น

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการ ศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เพื่อให้ทราบแนวคิด ทฤษฎี และ หลักเกณฑ์ ทางกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาในต่างประเทศกับของประเทศไทย เพื่อ ค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการให้อำนาจ ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง โดย ปราศจากขอบเขตและเงื่อนไขดังกล่าว

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลัก เกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญา ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักการดำเนิน คดีอาญา ทฤษฎีเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้อง ทฤษฎี เงื่อนไขระงับคดี และทฤษฎีการลงโทษทางอาญา

๒.๒ เพื่อศึกษาความเป็นมา รูปแบบการ ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ และของผู้เสียหาย ตลอดจนปัญหาอันเกิดการให้อำนาจผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางโดยปราศจาก ขอบเขตและเงื่อนไข

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามกฎหมายประเทศ ฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และ ประเทศอังกฤษ กับกฎหมายประเทศไทย

๒.๔ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จากการที่กฎหมายให้อำนาจผู้เสียหายฟ้องคดี

อาญาได้อย่างกว้างขวาง โดยปราศจากขอบเขต และเงื่อนไขในปัจจุบัน โดยการปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสมต่อไป

๓. วิธีการวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) เป็นหลัก โดยค้นคว้า ศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูลจากตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไว้ในเรื่อง การดำเนินคดีอาญาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาและกฎหมายอื่น รวมทั้งความเห็นทาง กฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา ตำรากฎหมาย และ เอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น บทความทางกฎหมาย ในเอกสารต่างๆ ตลอดจนข้อมูลในเว็บไซต์ของ สถาบันต่างๆ เป็นต้น

๔. ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวความคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ตลอดจน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี และประเทศอังกฤษ โดยนำมาวิเคราะห์ และเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทาง อาญาของประเทศไทย สรุปได้ ดังนี้

๔.๑ การฟ้องคดีอาญาในประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีเป้าหมาย ให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพด้านการควบคุม

ระงับ และปราบปรามอาชญากรรม เพื่อการรักษา ความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม ตามทฤษฎี การควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยใช้กฎหมายด้วยความเป็นธรรม และมีเหตุผลเป็น ไปตามหลักนิติธรรม ตามทฤษฎีกระบวนการ นิติธรรม (Due Process)^๑

ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย เป็นระบบผสม^๒ มีการนำหลักการสำคัญที่เป็นข้อดี ของระบบกล่าวหาที่ให้ความสำคัญที่ค้นหาความจริง โดยการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี ในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าคณะผู้พิพากษา ตลอดจน มีหลักประกันสำหรับให้ความคุ้มครองไม่ให้มีการ ล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของจำเลยในฐานะ ประธานแห่งคดีจนเกินสมควร มาผสมผสานกับ หลักการสำคัญที่เป็นข้อดีของระบบไต่สวนที่ให้ศาล มีบทบาทสำคัญในการรวบรวม และแสวงหาพยาน หลักฐาน และในกระบวนการสืบพยาน ศาลมี อำนาจซักถามพยานบุคคล หรือเรียกพยานหลัก ฐานที่อาจพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีได้ด้วยตนเอง เพื่อให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ และให้ประกันสิทธิและเสรีภาพแก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดี โดยเฉพาะจำเลยนั่นเอง^๓

การยื่นฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้พิจารณา และพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ผู้ฟ้องคดี

^๑ ประธาน วัฒนวานิช “ระบบความยุติธรรมทางอาญา :แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม” (กันยายน – พฤศจิกายน, ๒๕๒๐) ๙ : ๒ วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า ๑๕๐- ๑๕๒

^๒ โสภณ รัตนกร คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๕๕๔) หน้า ๖ - ๙

^๓ อุทัย อาทิวะห์ คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินต์, ๒๕๕๔) หน้า ๑๙-๔๙

ต้องมีอำนาจฟ้องตามกฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ คดีนั้นมีเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้อง หรือเรียกได้อีก อย่างหนึ่งว่าเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี ซึ่งอาจแยก พิจารณาออกได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่ เงื่อนไข แห่งอำนาจฟ้องโดยแบบพิธี เช่น เขตอำนาจ ความ สามารถของคู่ความ คดีไม่อยู่ระหว่างพิจารณาของ ศาล คำฟ้องต้องชอบด้วยรูปแบบตามกฎหมาย เป็นต้น และเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องโดยเนื้อหา เช่น ห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ กฎหมายยกเลิกความผิด กฎหมายยกเว้นโทษ อายุความ เป็นต้น^๔ ทั้งนี้ การ พิจารณาเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องต้องดำเนินการ ตามลำดับก่อนหลัง โดยเริ่มพิจารณาในประเด็น เงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องโดยแบบพิธีก่อนเป็นลำดับแรก ถ้าเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องโดยแบบพิธี ได้ดำเนินการ โดยถูกต้องครบถ้วนแล้ว จึงจะพิจารณาในเรื่อง ประเด็นเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องโดยเนื้อหาเป็น ลำดับถัดไป^๕

สำหรับรูปแบบการฟ้องคดีอาญาของ ประเทศไทย เป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐ ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า เมื่อมีการกระทำผิดขึ้น ความเสียหายไม่ได้ส่งผลกระทบแก่ผู้เสียหาย โดยตรงแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังก่อให้เกิดผล กระทบแก่สังคมโดยรวมด้วย ดังนั้น รัฐจึงมีหน้าที่ ปรามปรามการกระทำผิดดังกล่าว เพื่อคืนความ ยุติธรรมและสงบสุขให้แก่สังคม ควบคู่ไปกับหลัก

การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายหรือเอกชน ซึ่งมี แนวคิดว่าการกระทำที่มีการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายอัน เป็นมาตรฐานทางสังคม จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม อำนาจฟ้องคดี อาญาเพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมาย เป็นหน้าที่ของผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำนั้น^๖

๑) บุคคลผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาใน ประเทศไทย^๗

(๑) พนักงานอัยการ หมายถึง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้ จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการ หรือเจ้าพนักงาน อื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้^๘ เช่น อนุบาลรถไฟ ตามพระราชบัญญัติรถไฟ อนุบาลชลประทาน ตามพระราชบัญญัติชลประทาน เป็นต้น^๙

(๒) ผู้เสียหาย^{๑๐} อาจแยกความ หมายถึงออกเป็น ๒ ประเภท กล่าวคือ ผู้เสียหาย ที่แท้จริง และผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย

(ก) ผู้เสียหายที่แท้จริงหมายถึง บุคคลที่ได้รับความเสียหายโดยตรงจากการฝ่าฝืน กฎหมาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการฝ่าฝืน บทบัญญัติแห่งกฎหมายได้กระทำต่อบุคคลใด ย่อม ถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายที่แท้จริง

^๔ Shigemitsu Dando Japanese Criminal Procedure translated by B.J. George, Jr., Fred (Brothman & Co., New Jersey. South Hackensack, 1965) p.142-145

^๕ กิตติพงษ์ ศิริโรจน์ ฟ้องซ้ำในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙) หน้า ๙-๑๐

^๖ อุดม รัฐอมฤต “การฟ้องคดีอาญา” (๒๕๓๗) ๒๒ : ๒ วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า ๒๔๒-๒๔๓

^๗ มาตรา ๒๘ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

^๘ มาตรา ๒ (๕) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

^๙ เรืองธรรม ลัดพลี สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๗) หน้า ๓๗

^{๑๐} มาตรา ๒ (๔) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(ข) ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย หมายถึง ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่แท้จริง ซึ่งเกิดขึ้นโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น ไม่อาจเกิดขึ้นโดยพลการหรือจากนิติกรรมสัญญาได้ เช่น ผู้มีอำนาจจัดการแทนโดยความยินยอม ผู้มีอำนาจจัดการแทนโดยกฎหมาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนโดยคำสั่งศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔, ๕ และ ๖ ตามลำดับ เป็นต้น

การฟ้องคดีอาญาในประเทศไทยให้อำนาจพนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างมีอำนาจฟ้องคดีอาญาควบคู่กัน โดยมีลักษณะต่างฝ่ายต่างมีอำนาจฟ้องคดีอาญาเป็นอิสระและเป็นเอกเทศแยกต่างหากจากกันโดยสิ้นเชิง การฟ้องคดีของฝ่ายหนึ่งไม่ถือเป็นการตัดสิทธิการฟ้องคดีของอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่ศาลจะมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในคดีที่ฟ้องร้องกันนั้นแล้ว อันถือว่าสิทธิการฟ้องคดีอาญาย่อมตกเป็นอันระงับไปตามมาตรา ๓๙ (๔)^{๙๙}

๒) ปัญหากรณีให้อำนาจผู้เสียหายฟ้องคดีอาญา

การที่ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาอย่างกว้างขวางในประเทศไทย ได้ส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อเจตนารมณ์พื้นฐานของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งในด้านวัตถุประสงค์เพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และในด้านการให้ความคุ้มครองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น

(๑) ปัญหาในเรื่องวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา

การฟ้องคดีอาญาทั่วไปแล้ว มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยมีเป้าหมายในการนำตัวบุคคลผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย แต่การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายส่วนใหญ่มักมีเป้าหมายเบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์ดังกล่าว กล่าวคือ ผู้เสียหายมักฟ้องคดีอาญาด้วยวัตถุประสงค์ให้จำเลยได้รับโทษอย่างรุนแรง เพื่อการแก้แค้นและตอบแทนผู้กระทำความผิดหรือผู้เสียหายมักฟ้องคดีอาญาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการข่มขู่บังคับให้จำเลยต้องจำยอมกระทำการอย่างใดให้แก่ตนเองหรือบริวาร เช่น การฟ้องคดีอาญาในความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.๒๕๓๙ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับข่มขู่ให้เลยชำระหนี้เงินกู้ยืม เป็นต้น

การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย ซึ่งมีเป้าหมายเบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์ที่แท้จริงดังกล่าว อาจเป็นเหตุให้กระบวนการพิจารณาคดีในศาลปราศจากความเป็นธรรมแก่คู่ความได้เช่น การฟ้องคดีอาญากล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้เสียหายโดยการโฆษณาต่อศาลในหลายท้องที่ โดยมีเจตนากลั่นแกล้งจำเลยนั้น ย่อมมีผลให้จำเลยต้องประสบกับความลำบากและยุ่งยากตลอดจนต้องสูญเสียเวลาและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีจากการที่ต้องถูกดำเนินคดีอาญาในศาลหลายท้องที่ดังกล่าว เป็นต้น

^{๙๙} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๐๗-๔๐๐๘/๒๕๓๐ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๔๖-๑๖๔๙/๒๕๑๕

(๒) ปัญหาคดียกรังโรคศาล

การที่ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง โดยปราศจากขอบเขตและเงื่อนไขคู่ขนานไปกับพนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ และการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการไม่เป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาสำหรับการกระทำในเรื่องเดียวกัน เว้นแต่ศาลจะมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในการกระทำที่ฟ้องแล้ว ซึ่งมีผลให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา ๓๙ (๔) ย่อมส่งผลกระทบต่อให้จำเลยอาจถูกฟ้องคดีอาญาซ้ำซ้อนหลายคดีสำหรับการกระทำเดียวกันได้ ทั้งจากโจทก์ที่เป็นพนักงานอัยการ และโจทก์ที่เป็นผู้เสียหาย ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้จะยังคงมีอยู่ตลอดไปจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในคดีหนึ่งคดีใด อันมีผลให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา ๓๙ (๔)

การที่จำเลยถูกฟ้องคดีอาญาซ้ำซ้อนหลายคดี ย่อมอาจก่อให้เกิดภาวะคดีรกรุงรังศาลได้ กล่าวคือ ปริมาณคดีในศาลมีจำนวนมากเกินลัดสวนไม่สมดุลกับอัตรากำลังเจ้าหน้าที่เป็นเหตุให้การบริการประชาชนด้านงานยุติธรรมมีความล่าช้ารัฐและบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นจำเลย พยานในคดี หรือเจ้าหน้าที่ฯฯ ต้องสูญเสียเวลาสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ตลอดจนการฟ้องคดีอาญาซ้ำซ้อนดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของจำเลยอย่างมาก

(๓) ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีโดยไม่
สุจริต

ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีโดยไม่สุจริต
จากการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย เช่น การดำเนิน
คดีอาญาในลักษณะสมยอมกันระหว่างผู้เสียหาย

กับจำเลย โดยยินยอมผ่อนปรนให้มีการสืบพยานหลักฐานที่ไม่หนักแน่นและเพียงพอสำหรับพิสูจน์ความผิดของจำเลย หรือการนำพยานหลักฐานที่ไม่สมควรเข้าสืบพิสูจน์ความผิดในคดี เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง หรือการตกลงยุติคดีโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายระหว่างผู้เสียหายกับจำเลย หรือการที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ทั้งฟ้องคดีอาญาหรือผู้เสียหายไม่ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาคดีกรณีศาลล่างมีคำพิพากษายกฟ้องจำเลยต่อศาลสูง เพื่อไม่ให้จำเลยได้รับโทษหรือได้รับโทษน้อยลง เป็นต้น ซึ่งการกระทำข้างต้นก่อให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดีอาญาของรัฐทั้งสิ้นเนื่องจากสิทธิในการดำเนินคดีอาญาได้ระงับลงไปตามมาตรา ๓๙ (๔) ทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้

(๕) ปัญหาความบกพร่องในการดำเนินคดี
ของผู้เสียหาย

การฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายเป็นโจทก์ด้วยตนเอง อาจมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่มีความบกพร่องจากความไม่ละเอียดรอบคอบ หรือความประมาทเลินเล่อของผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชนที่ขาดความชำนาญ หรือความระมัดระวังในการดำเนินคดีอาญา เช่น บรรยายฟ้องไม่ครบองค์ประกอบความผิดอาญา ซึ่งเมื่อศาลมีคำพิพากษายกฟ้องแล้ว พนักงานอัยการจะฟ้องคดีเอาโทษแก่จำเลย โดยอาศัยการกระทำนั้นอีกไม่ได้ แม้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดที่แท้จริงก็ตาม กรณีดังกล่าวข้างต้น จึงก่อให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดีอาญาของรัฐทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ เนื่องจากสิทธิในการดำเนินคดีอาญาได้ระงับลงไปตามมาตรา ๓๙ (๔) เป็นต้น

(๕) ปัญหาวิกฤตศรัทธาของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ปัญหาในเรื่องวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาปัญหาหาคดีกรรโรงรกรรคค ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ตลอดจนปัญหาความบกพร่องในการดำเนินคดีของผู้เสียหายดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น อาจก่อให้เกิดวิกฤตศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแก่ประชาชน ซึ่งจะส่งผลให้สังคมต้องตกอยู่ในภาวะสับสน โกลาหล วุ่นวาย ไร้สาระสลาย ตลอดจนไร้ระเบียบแบบแผน และสันติสุขได้

๔.๒ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของกฎหมายต่างประเทศ

จากการศึกษารูปแบบการฟ้องคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ ปรากฏ ดังนี้

๑) ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีรูปแบบการฟ้องคดีตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กล่าวคือ ให้นักพนักงานอัยการ มีหน้าที่ฟ้องคดีอาญาในฐานะผู้แทนรัฐ แต่เพียงผู้เดียวผู้เสียหายไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาโดยตรงด้วยตนเองได้ แต่ผู้เสียหายอาจดำเนินการได้โดยวิธีทางอ้อม ซึ่งเป็นสิทธิที่สำคัญของผู้เสียหายในคดีอาญาเพื่อให้นักพนักงานอัยการฟ้องคดีอาญา ได้แก่ การฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดอาญา

ดังกล่าว ซึ่งจะมีผลในทางกฎหมายให้นักพนักงานอัยการต้องฟ้องคดีอาญาในการกระทำเดียวกันนั้นต่อไป

๒) ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

รูปแบบการฟ้องอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลัก มีพนักงานอัยการทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญาในฐานะผู้แทนของรัฐ และในขณะเดียวกันก็ให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเองเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทของผู้เสียหายสำหรับการฟ้องคดีอาญา ก็มีอยู่อย่างจำกัดเฉพาะคดีความผิดอาญาต่อส่วนตัว หรือคดีความผิดเล็กน้อยที่มีกฎหมายบัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายในอันที่จะฟ้องผู้กระทำผิดได้เท่านั้น เช่น ความผิดฐานบุกรุก ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดฐานเปิดเผยความลับของจดหมาย ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ความผิดฐานข่มขู่ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ความผิดอาญาที่เกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า การออกแบบสินค้าและการคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นต้น^{๑๑}

ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญาได้ ต่อเมื่อได้ดำเนินการตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ครบถ้วนแล้วเท่านั้น กล่าวคือ^{๑๒}

๑) การร้องทุกข์ ในความผิดอาญาอันยอมความได้ ซึ่งจะต้องมีการร้องทุกข์กล่าวโทษเสียก่อน ผู้เสียหายจำต้องดำเนินการร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานก่อนทำการฟ้องคดีอาญานั้น

^{๑๑} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๐๗-๔๐๐๘/๒๕๓๐ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๔๖-๑๖๔๗/๒๕๑๕

^{๑๒} สุรสิทธิ์ แสงวีโรจนพัฒน์ “การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน” (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๔) ดุลพาฬ หน้า ๗๒

^{๑๓} สุรสิทธิ์ แสงวีโรจนพัฒน์, เพิ่งอ้าง หน้า ๗๓-๗๔

๒) การเจรจาไกล่เกลี่ย ผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญาได้ต่อเมื่อดำเนินการในขั้นตอนเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด โดยมีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางเสียก่อน และการเจรจาไกล่เกลี่ยปรากฏว่าคู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้

๓) ประเทศอังกฤษ

การฟ้องคดีอาญาในประเทศอังกฤษเดิมใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า ประชาชนทุกคนในสังคมมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยให้สังคมมีความสงบสุขและสันติ เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น จึงถือได้ว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหาย มีสิทธิฟ้องคดีอาญา เพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แม้ว่าจะไม่ใช้ผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงก็ตาม^{๙๙}

ต่อมาในราวปี ค.ศ.1986 ประเทศอังกฤษเริ่มมีการนำหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมาใช้ โดยมีการตั้งองค์กร Crown Prosecution Service (CPS) กำหนดให้ มีหน้าที่ฟ้องคดีอาญาตลอดจนควบคุมการฟ้องคดีอาญาของประชาชน ด้วยการเข้าดำเนินคดีนั้นด้วยตนเอง หรือใช้ดุลพินิจสั่งให้ประชาชนระงับการฟ้องคดีนั้นได้ตามที่เห็นสมควร^{๑๐๐}

๔.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ

ประเทศไทยมีรูปแบบการฟ้องคดีอาญาตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ควบคู่ไปกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนหรือผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางคู่ขนานกับอำนาจฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ ในลักษณะที่เป็นอิสระและเป็นเอกเทศแยกต่างหากจากกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการฟ้องคดีอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแต่เพียงอย่างเดียว ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญา และแตกต่างจากรูปแบบการฟ้องคดีอาญาในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนที่ให้อำนาจประชาชนทั่วไปมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ แม้ว่าจะไม่ใช่ผู้เสียหายโดยตรงก็ตาม

สำหรับการฟ้องคดีอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีรูปแบบที่ใกล้เคียงกับของประเทศไทยโดยให้อำนาจการฟ้องคดีอาญาเป็นของพนักงานอัยการ และผู้เสียหายควบคู่กันไปแต่อย่างไรก็ตามสิทธิการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็มีอยู่อย่างจำกัดแต่เฉพาะในคดีความผิดเล็กน้อย และความผิดอันยอมความได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น และก่อนยื่นฟ้องคดีมีเงื่อนไขว่าจะต้องเข้าสู่กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณีโดยมีพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นคนกลางเสียก่อน ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่ให้อำนาจผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาอย่างกว้างขวางโดยปราศจากขอบเขตข้อจำกัด หรือเงื่อนไขดังกล่าว

^{๙๙} สุรพงษ์ เอี่ยมแทน, “ความผิดอันยอมความได้กับความผิดอาญาแผ่นดิน (ศึกษาตามกฎหมายอาญาสารบัญญัติ)” (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๖๔) หน้า ๔๓-๔๔

^{๑๐๐} Robert J. Green The Creation and Development of the Crown Prosecution Service (December, 1992) p.39-52

๕. ข้อเสนอแนะ

โดยเหตุที่ประเทศไทยให้ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาอย่างกว้างขวาง ควบคู่ไปกับพนักงานอัยการ โดยปราศจากขอบเขต และเงื่อนไขการใช้ อำนาจฟ้องคดีดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย ให้อยู่ภายใต้ขอบเขต และเงื่อนไขที่จำกัดไว้ตามกฎหมาย

จากการเปรียบเทียบรูปแบบการฟ้องคดีอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ให้นักงานอัยการผูกขาดอำนาจการฟ้องคดีอาญาได้แต่เพียงผู้เดียวนั้น มีผลให้การดำเนินคดีอาญาขาดความยืดหยุ่นและไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจ ลังคดีของพนักงานอัยการโดยผู้เสียหายโดยสิ้นเชิง และการฟ้องคดีอาญาในประเทศอังกฤษที่ ให้อำนาจประชาชนทั่วไปมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ แม้ว่าจะไม่ใช่ผู้เสียหายโดยตรง ก็ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการ เช่น การกลั่นแกล้งฟ้องคดีอาญาระหว่างราษฎรด้วยกันเองการดำเนินคดีอาญาในลักษณะสมยอมกันระหว่างคู่กรณี เพื่อประโยชน์ในทางหนึ่งทางใด หรือนัยกลับกันอาจมีการเกี่ยงไม่ยอมฟ้องคดีอาญาแก่ผู้กระทำผิด เนื่องจากความยุ่งยาก และต้องสูญเสียเวลา ตลอดจนค่าใช้จ่าย เป็นจำนวนมากจากการดำเนินคดีอาญาดังกล่าว อันเป็นเหตุให้ผู้กระทำผิดไม่ต้องถูกฟ้องคดีให้ได้รับโทษตามกฎหมาย เป็นต้น จึงไม่มีความเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย และควรนำรูปแบบการฟ้องคดีอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐ

เยอรมนีซึ่งใกล้เคียงกับรูปแบบการฟ้องคดีอาญาในประเทศไทยที่ให้อำนาจผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ ควบคู่กับพนักงานอัยการมาเป็นต้นแบบ. โดยปรับปรุงสิทธิการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายให้อยู่ ภายใต้ขอบเขตเงื่อนไขและข้อจำกัด ดังนี้

๕.๑ กำหนดขอบเขตการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย โดยการวางขอบเขตให้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้เฉพาะคดีความผิดลหุโทษ หรือความผิดเล็กน้อยที่มีอัตราโทษไม่เกินกว่าความผิด ลหุโทษ และคดีความผิดอาญาต่อส่วนตัว ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้เท่านั้น

๕.๒ กำหนดเงื่อนไขการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย โดยการห้ามมิให้ผู้เสียหายนำคดีอาญามาฟ้องต่อศาล จนกว่าจะได้ดำเนินการในขั้นตอนไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความโดยมีพนักงานอัยการ ทำหน้าที่เป็นคนกลาง และพนักงานอัยการ ได้พิจารณาแล้วเห็นควรอนุญาตให้ผู้เสียหายนำเรื่องดังกล่าวไปฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้ด้วยตนเองต่อไป เมื่อผลการไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความปรากฏว่าคู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้

๕.๓ กำหนดหลักเกณฑ์การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย โดยการให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้เฉพาะในคดีที่พนักงานอัยการ มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีผู้กระทำผิดแล้วเท่านั้น

บรรณานุกรม

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หนังสือ

โสภณ รัตนกร คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน
(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติ
บรรณาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๕๕๔)

อุทัย อาทิวะห์ คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญา เล่ม ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ
ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
(กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด
วี.เจ.พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๔)

เรีงธรรม ลัดพลี สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญา (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟ
เซท, ๒๕๓๗)

บทความ

ประธาน วัฒนวานิช “ระบบความยุติธรรมทาง
อาญา :แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุม
อาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม”
(กันยายน - พฤศจิกายน, ๒๕๒๐) ๙ : ๒
วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อุดม รัฐอมฤต “การฟ้องคดีอาญา” (๒๕๓๗) ๒๒ :
๒ วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ “การมีส่วนร่วมของผู้เสีย
หายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา
ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
เยอรมัน” (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๔)
ดุลพาห

วิทยานิพนธ์

กิตติพงษ์ ศิริโรจน์ ฟ้องชำในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์
หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะ
นิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๒๙)

สุรพงษ์ เอี่ยมแทน, “ความผิดอันยอมความได้กับ
ความผิดอาญาแผ่นดิน (ศึกษาตามกฎหมาย
อาญาสารบัญญัติ)” (วิทยานิพนธ์หลักสูตร
ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา
นิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๒๔)

เอกสารต่างประเทศ

Shigemitsu Dando Japanese Criminal
Procedure translated by B.J. George,
Jr., Fred (B. Rothman & Co., New
Jersey. South Hackensack, 1965)

Robert J. Green The Creation and Development
of the Crown Prosecution Service
(December, 1992)

เอกสารอื่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๐๗-๔๐๐๘/๒๕๓๐

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๔๖-๑๖๔๙/๒๕๑๕

